

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Ք Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԻՄԵՅԻՆ ԲԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԵՌԵՒՏԻՆԻ

Տարեկան գին կանխիկ զրուռու 100 : Վեցամսեայ գին զրուռու 52 1/2 : Եռամսեայ գին 26 3/4 :
Հինգ ասորագրուող գանդին մեկ օրինակ իրեն ձրի դիտի տրուի :
Այս Լրագրից ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի :

Պոլսին հուրս գացած Լրագրիքուն փոխարին ծախք տուողին քրոյ է :
Իր շահին համար շուր մը հրատարակել ուցողը զիտի քնարի տղին 40 փարայ :
Նորադրուող գրող ծանուցու մը ձրի է : Դուրսէն եկած երկերուն փոխարին ծախք իրկողը զիտի քնարի :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 9 ՀԱՅՏԵՄԵՐ

Սայրաքաղաքս ըստ ամենայնի մեծ հանգարտութեան մէջ է : Բնակչաց դժգոհութիւնը միայն այս տարուան ստէպ ստէպ պատահած մեծամեծ հրդեհներէն է, այս անակնկալ վտանգներուն առաջն ալ առնուելու համար կայսերական բարձր հրամանաւ արգիլուած է որ այրած տեղերը, առաւելապէս վաճառատներէն բնաւ փայտաշէն չին ուսածքներ չի չինուին, ասանկով կը յուսամք որ այս վտանգէն ալ ազատ ըլլալով ժողովուրդը, ալ ուրիշ դժգոհութիւն պատճառ մը չի մնար իրեն :

Տեղւոյս կառավարութեան նախարարաց պալատէն երեւելի զբաղմունքն է Վարդապետի կառավարել հանգարտութեանը համար : Եւս երկրին եկած գիրքերուն նայելով այնչափ տրտուել չի կայ բնակիչներէն տեղւոյն նոր կառավարութեանը համար, միայն տրտուելին ուսուի զօրքերուն համար է, որոնք բազմութեւ քաղաքին մասնաւոր պարտաւոր են տուները մաղաղաները և խանութները անգամ իջեւանելու :

Վեհափառ Վարդապետն ուսումնասիրութեամբ այնչափ վառուած է որ ամէն արքունական գործոցն ուն ընտելութեանը ինքը անձամբ ներկայ կը գլուխուի : Ինչպէս որ երեքշաբթի օրն ալ արքունի նաւարանի նաւուղով թէ գործընթացն արքունիքէն թեան ժամանակը ինքը իւր ձեռքը պարգեւեց ընծայները քաջալուա հանդիսացող աշակերտներուն : Իւր ուսումնասիրութեան մեծ նշան մը կը համարէր այն, որ նոյն օրը ժամը 12 ին ընտելութեանը վերջնաւորէն ետեւ գործոցին մինչեւ նաւաւարանը ստորով ինքն ժամանակը աշակերտաց ցուցած արդիւններուն թուով ձեռքը կարգաւորվ կ'ուգար և իւր նաւը նստելէն ետեւ ալ կը շարունակէր իւր կարգով մեծ մատգրութեամբ, մինչեւ որ աչքերնուս անտեսանելի եղաւ նէ, այս բանին հետաքրքրութիւն ընելով հիմայ իբրեւ ակնաստես փայ կը պատմէր յատուկ գիտաւորութեամբ մը :

Վերանկի նախկին կառավարիչ Ռեւոլուցիոնալ շան Կանեայի կառավարիչ անուանեցաւ :

Վասթամանիկի նախկին կառավարիչ Պէքեր փաշան ալ Սեւանի կառավարիչ կարգեցաւ :

Իւսերեւելի նախկին կառավարիչ Սեւան փաշան ալ Վասթամանիկի կառավարիչ անուանեցաւ :

Նոյնեւ շաբաթ օր վեհափառ Վարդապետ կապէս տեսնալու գնաց Թոփխանայի նորաշէն աշտարակը որ մայրաքաղաքին էն երեւելի գեղեցիկ շէնքերէն մէկն է : Կ'ըսեն որ այս աշտարակին ճաւաղը մէկ մեծկալ ժամացոյց մը պիտի դրուի ու բուն զարնուածքին ձայնը մայրաքաղաքին գրեթէ ամէն տեղ լսուելու չափ :

Սեւան փաշան որ Վեհափառ փաշային փոխարէն Երեսմայի գետապան անուանեցաւ, մօտ օրերս պիտի մեկնի մայրաքաղաքէն : Հետի պաշտօնատար ներք ալ հետեւեալներն են : Վասթամանիկի առաջին քարտուղար : Ստորք պէյ երկրորդ քարտուղար : Ստորի Էֆենտի նախնական սպասաւոր : Եւ Էֆենտի Էֆենտի երկրորդական սպասաւոր :

Վալիա սարայի բժշկականութեան գործընթաց շակերտաց ուսմունքը անմիջապէս շարունակուելու համար առ պաշտ այս աշակերտները խաղաղութեամբ փոխադրելու կառավարութիւնը, հոն պիտի մնան մինչեւ որ արդէն սկսուած քարաշէն բժշկականութեան գործընթացը լրմննայ :

Յեզիպոսէն կը գրեն որ Վարդապետ փաշան ինչ ձեռքն է հիմա կատարելապէս եգիպտական կառավարութիւնը, հասարակաց կրթութեան յո-

ղովք մը հաստատեց, և այս ժողովքին անդամները տեղւոյն ուսումնական գտնուող մարդոցմէն ընտրեց ազգի կրօնքի խորութիւն չընելով, բայց ասանց տեղը ժամանակաւ յաջորդողները առաւել արժանաւոր մարդիկ ըլլալու համար հիմնուեցին 20-30 արդէն ուսեալ երիտասարդներ խաւրեց փարիզ որ երթան իրենց ուսմունքը հոն կատարելագործեն, և վերջը դառնան իրենց հայրենիքը դիւրաւ լուսաւորելուն ճամբայները խորհին :

Նաեւ կը գրեն որ վեհափառ Վարդապետ փաշան հրաման ըրեր է որ ասկէ ետեւ եգիպտական իշխանութեան երկիրներուն մէջ թագաւորող լեզուն աւրաբերէն լեզուն ըլլայ և կառավարութեան բոլոր գրատուները այս լեզուն գործածեն թէ լեզուաւ թէ գրելով :

ԵՐԵՒԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԱԿԱՆ : Սեպտեմբեր 16 ին Փարիզու մէկ թաղը մէկ պղտիկ խառնութիւն մը ելաւ սա պատճառով : Պ. Պլանքի, որ մայիսի 15 ին ելած խառնութեանը գլուխ ըլլալուն համար Վէնայէն բերդը բանտը գրուած է, իր ստորագրութեամբ թուղթ մը իր բարեկամներուն ձեռքը փարիզու պատը փակցնել կուտայ, գրելով որ թէ որ Դուան սայի մայրաքաղաքը քիչ օրուան մէջ անապատ դառնալ չէք ուզեր նէ : Հասարակապետութեան ժողովայն պատգամաւոր ըլլալուն պէտք է որ իբրեւ քաղաքի ձանցուածներէն ընտրէք : Սեւան փաշան փրցնելու գտնուեց, չի թողնողներ ելան, ամբոյր շաղկապ, փրցնելու ելողն ալ կուսակից ունեցաւ, թող չի տուողն ալ, բանը ծանրցաւ : Իրաւուն ձեռքով պատգամով զարնել սկսան, ամբոյրն ալ քանի երթար կը շատնար, որովհետեւ փարիզ պարագ պրոպագանդ մարդ շատ ըլլալուն համար խառնութիւն հանելն ալ շատ դժուրին է : Փարիզու պահապան զօրքը եկան, թուղթ փրցնելու թող չի տուաւողներուն կողմը բռնելով խառնութիւնը հաղիւ հանգարեցին :

Դուանսըղի քեյա օրագրին սեպտեմբեր 18 հրատարակած թերթին մէջ հետեւեալ յօդուածը կը գտնուի :

«Վանի մի օր է որ փարիզ քաղաքը յունիս ամսոյ սարսափելի օրերէն ետքը եկած հանգարտութեան և բարեկարգութեան կերպարանքը կորսնցուցած է : Սեւան մեր կողմէն չէք ուզեր խեղդեցնելու անքի հաւաքը ընծայել ստոր անոր բեւաւոր պրոպագանդ խօսքերուն : Թէ որ իրաւ և ըստուածը, թէ գաղանի ընկերութիւնները աւելի ուսումնաւոր կարգաւորուած են, որ ասանկ եղած չունենք : Եւ այս օրուանէ պատրաստ են ընկերութեան դէմ նոր կալի բանալու, սակայն մենք կ'սխալմանք կործնել թէ գիտաւորութիւն ունենալուն ու ի գործ գնելուն միջոցը տակաւին հեռու է : Եւ նոյն իսկ գիտաւորներն ալ մեր երկրին մայրաքաղաքը մէկ մըն ալ ընկերական պատերազմի ստակալի գէշութիւններուն մատնելու գաղափարէն ետ կը քաշուին : Կ'ուզեմք խորհիլ որ այն երեւցած չընելու ցը որ բարեսիրտ քաղաքացիները կը տրոմեցնեն, առաւելապէս անոր տարւել է, որ նոր պատգամաւորներ ընտրելու ժամանակն է, և ընդհանրապէս ամէն մարդիկ իրենց հաւանած մարդը կ'ուզեն որ պատգամաւոր ըլլայ : Եւ ասանկ ատեններ հարկաւորապէս ասանկ չընելուցներ կ'ըլլան : Բայց այն ալ չեմք կրնար մեզնէ ծածկել, որ հանգարտ մարդոց միտքը չփոխելու չափ գէշութեան նշաններ կ'երեւին : Երեսմէ մը ի վեր քաղաքի իրենց դիւանները նորէն կանգնեցին : Եւ կրակ տուող կիրքերու կեդրոնի պէս եղած են : Խառնարար ձայներ կը լսուին : Ընկերութեան ամէնէն յարգաւոր սեպտեմբեր օրէնքներուն համար կ'ըսեն թէ հասարակաց վիճակին գէշնալուն պատճառ են : Եւ հասարակութիւնը խառնելով ստոր կը հաւատայ : Սեւան փաշան

գաւառին և երկրին երեւելի մարդոցը դէմ մահուան սպառնալիք կը լսուին : Նիշխաններուն կողմէն յանդգնութիւնը թէ որ հնար է նէ, չափէն շատ անգին անցած է : Վաճառականներուն ժողովարանը ասկէ մէկ երկու օր առաջ ասոնք հանդարտիկ քաղաքացւոյ վրայ յարձակեցան, որ օրինաց պաշտպանութեան տակը հոն ժողովուած էին պատգամաւոր ընտրուելու օրը մարդոց որպիսութիւնը քննելու համար : 2 Շրջանակի ընտրողներուն խաղաղական վարմունքը չըլլար նէ՝ այն օրը գէշ բաներ պիտի ըլլար :

Դուանսայի թուրք քաղաքը չափազանց ուսմակարտականները սեպտեմբեր 22 ին մէկ հրապարակական հայերեւոյթ մը ըրին մարդ գլուխ մէկ մէկ ֆուսնք ժողովելով, և 3000 հոգիէն աւելի գտնուեցան այս հայերեւոյթի մէջ : Քաղաքացիներն ու անոր գործակիցն ալ ներկայ էին : Հայերեւոյթին ատենը գինի խմելու իրենց Ուսմակարտականներն և Պատգամականները կուտային կէջք պօռալով : Եւս խմելու ետքը սկսան փողոցները պրոպագանդ, խաղեր կանչել : Պատգամականներ և Վանքիներ և ամեն ուսմակարտականներուն կէջք պօռալ : Վանքիներ քիչ չէր ուզեր, աղնուականները չեմք ուզեր, ինչքէն օղ չէնայ ըսելով : Կիցէն, մարդոց գլուխը գլուխութեամբ կտրելու համար հնարուած գործիք մըն է : Եւս հայերեւոյթին առաջն որ եկան նէ, եկեղեցին փրցնենք, կարգաւորները շարքենք, արքեպիսկոպոսը վար առնենք կը պօռային : Բայց պրոպագանդները ալ էին նէ՝ ձայնն ալ միայն անոնցմէ կ'ըլլէր : քաղաքացիք խորին լուսնութեամբ միայն աւանցանք կը նայէին : Եւ այս լուսնութիւնն բաւական նշան էր որ անոնք այս բանին մէջ ուսմակարտականներուն կամակից չէն :

Դուանսայի ազգային ժողովին նոր անգամ և պատգամաւոր ընտրել պէտք ըլլալով : Եւս Վանքիներ քանի մը գաւառի բնակիչներ միաբանութեամբ իրենց կողմանէ պատգամաւոր ընտրեցին : Վրան էի աղէկ խօսք ըլլալէն ետքը, որովհետեւ խիստ շատ մարդիկ էին անկողն ընտրողները, (հարկուր հաղար հոգիէն շատ ելկէ էր) : սեպտեմբեր 26 ին ազգային ժողովը իր մէջը ընդունեց :

Նոր ընտրուած անդամներուն մէկն ալ էր Պ. Ուսմակարտ : Նիշխան Պատգամական և Վանքիներ հետ մայիսի 15 ին ազգային ժողովին ժողովարանը կը խող խառնարաններուն գլխաւորներէն մէկն էր : Վանքիներ ժողովը ստոր ընտրութիւնն ալ ընդունեց : Հասարակապետութեան դատաստանական հոգաբարձուն ժողովքին գիր մըն էր գրել, ինչպէս ըլլալով որ ստոր վրայք եղած դատաստանը շարունակուի : Պ. Ուսմակարտն եղծր որդին Պ. Վանքի Ուսմակարտ և Պ. Տրովիլ և Պ. Թեօօր Պաք ուղեցին որ բանտէն հանուի : Եւ անոր վրայք եղած դատաստանը դադարի, որովհետեւ հասարակութիւնը ստոր յանցանքը ներած է : Բայց խորհրդարանը ասոնց ըսածը չընդունեց : Թէպէտ Պ. Ուսմակարտ իրենց մէջ ընդունելով ժողովութեան կամքը հաճեցուցին, բայց վերջիջեալ երեք հոգիէն զատ գրեթէ ամէնքն ալ միաբան ուղեցին որ դատաստանը շարունակուի : ուստի Պ. Ուսմակարտ տակաւին Վէնայէն բանտն է :

ԱՆԳԱՆԻ : Իւրանսայի խառնութիւնը էփ աղէկ գաղաւթ էր : Բայց այս անգամ նորէն բարեւքեցաւ : Թիբերեքի, Վէրմիքի և Վիլքենի կամութիւններուն բնակիչները գրեթէ բոլոր ստք ելած են : Եւ քանի մը Բանքիայի գլխաւորանոցներու վրայ յարձակեցան : Երկրի ճամբով շատ զօրք կ'երթայ այս անգամները : Կ'ընկալուի քաղաքին բնակիչները Բանքիայի մարդոց հետ կը խառնուին, և մէկ գլխաւոր մըն ալ մեռցուցին : Վաստիք Օնուր քաղաքին քովի լեռները և բլուրները պատրաստ ենք բռնած են, և բոլոր ագարակներէն բռնի հայ և միս և ապրուստ կ'ուզեն ու կ'առնեն : Շա-

տերն ալ հետեւեալն միանալու բռնադատեցին : Քառուիք և Քառուիք քաղաքներուն միջոցը գլուխու արտերը մարդ չէր տեսնուեր . ամէնքն ալ ապստամբներուն հետ միացած լեռները փոխած էին : Պ . Սահակի զորավար 1600 հոգի ժողովեց . կերեւի որ ասոնք Քառուիքի միջոցը պիտի ելնէին : Ապստամբներուն գլխաւոր բանակն է Ղիւթնիլ լեռնաւանդակը , ուր որ շատ մարդիկ ունին : Թագաւորական զօրքն ալ Գեղարքայ բանակը ասոնց մօտ հաստատուեալ է : Ապստամբները թնդանօք և պատերազմական պաշար ձեռք ձգելու համար Քառուիքի միջոցը փոխ գացին : Այն ժամ Քառուիքի մարքիզը որուն ձեռքն է այս քաղաքը , շատ մը ծովային զօրք բերել տուաւ հան պաշտպանութեան համար . և քանի մը օրուան օգտելու չափ ամէնուն ալ սրտախնայ և միտ բաժնեց : Քանի մը խումբ զօրք ալ ապստամբները ձարած են , որ յատուկ բանակ մը չունին . ուր որ պէտք ըլլան նէ հան պիտի ելնէին : Ապստամբաց մէկ բանակ մըն ալ Քիւթնիլէն մէջ ըստեւտ տեղը կայ . և ամէնուն միանալու կեդրոն որոշուած է Քորդալ : Վերքերարիի ապստամբներուն գլխաւոր հրամանատարն է () մահճոնի . և ասոնց ալ միութեան կեդրոնն է Օլիվնիլ : Պէտք եղած բաներին մօտի եղած Բաքալիէն առաւելութեամբ կ'առնեն : Ամէն տեղէն ալ գեղացիք դէպ ի ապստամբաց բանակը կը վազեն զօրաջրներու համար : Այս պատմութեան ժամանակ կերելի որ Ղաւնատայի այս անգամ ոտք ելլելը քիչ մը ծանրակէի բան է . և ասոնք զոտելը երկար պիտի քէն , թէ որ անակնկալ դիմադրած մը կամ մանաւանդ ինկիլիզի խոհեմ կառավարութիւնը որ ասանկ շատ խրախուսութիւններու տուով առած է առանց արիւն հեղութեան , ասոր ալ առաջը չառնէ նէ :

— Կլանն որ այս տարի Ղաւնատայի ցորենի հունձը ուրիշ տարիներուն սովորականին երեք մասին մէկին չափ պակաս պիտի ըլլայ : Շատ տեղեր առաջուան կէսը հաղիւ կը հասնի . ուրիշ տեղեր՝ առաջուան չորս մասին մէկին չափ կը պակասէ : Այդած ցորեններն ալ աղէկ չեն , աղալու համար հետեւեալին հին ցորեն խառնելու է : Համարը (չափ տարը) աղէկ և առաւել է . և այս հունձը շատ հարկաւոր բան մըն էր այս տարի , գետնախնձոր չըլլալուն համար : 1846 ին , Սրայիքան մարդիկ անօթութեան մեռան Ղաւնատայ , սովին գէշնալուն պատճառը այն էր որ գետին խնձոր չըլլալէն զատ հաճար ալ եղած չէր : Կը վախցուի թէ այս տարուան ժողովուած գետնի խնձորներուն կէսը միայն հասարակաց պիտոյցը ծառայէ :

— Սրայի գործակալները միաբանեցան վրձնելու որ յունիսի 15 ին հրատարակուած կարգադրութեանը գործադրութիւնը շարունակէ : Այս կարգադրութիւնն այն էր որ , ինկիլթեռա հաստած ամէն նաւերը , որոնց քառանգիւնայի վիսայականը կը հաստատուէ թէ մարտը երկրորդին , հիւանդութիւն չկայ , քառանգիւն պահելու ամէն պարտականութիւնն աղաւթ ըլլան . և քառանգիւն բժիշկ ալ չի մըտնէ այն նաւերուն մէջ , քննութիւն ընելու համար : Բայց թէ որ ասանկ վիսայական ունեցող նաւու մը մէջ քառանգիւն բռնուող եղեր է , և այս հիւանդութեան երեւելէն մինչեւ ինկիլթեռա հաստիլը տասն օր չէ անցեր նէ՛ այն նաւը քառանգիւն պահպանութիւնը պիտի ընէ ըստ օրինաց :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Հէստէ Հոմպուրկի իշխանը (լանտհապտ) սեպտեմբեր 5 ին մեռաւ 69 տարուան . և անոր յաջորդեց իր եղբայրը Կառլապոլ Վուլֆ Ֆրեյտեր , որ 1781 ին ծնած է , ուստի 67 տարուան է : Բրիտայ ալ մեռնի նէ՛ Հէստէ Հոմպուրկի իշխանութիւնը Հէստէ Տարմզգաւոր հետ պիտի միանայ . որովհետեւ Հէստէի լանտհապտը անցը կը հասնի :

— Պառլիմենտի թագաւորութեան տակը Ռէն գետին եղբայրը եղած երկրորդին հաւրահայմալը տակ քաղաքին համակարգ քահանայն իր կրօնը ուրանալով Ռոմիկին հետեւողներուն կարգը անցաւ : Սրայի եպիսկոպոսը որուն իշխանութեանը տակ կընէ այս քաղաքը , ինչ որ ըստ նէ չի կրցաւ այս ուրացող քահանայն իր եկեղեցւոյն պաշտօնատարութեան հանել . բանը միտց ժողովուրդին , ուրոնց ասանկ քահանայ մը իրենց հոգեւոր հովիւ ունենալը հոգեւորապէս մեծ փոքս էր : Ժողովուրդը ասիկայ եկեղեցիէն վերանստեղծ ատենին Ռոմիկի աղանդապետը ինքն անձամբ հան եկաւ , վրա յաւթիւն տուաւ ժողովուրդեան որ վերանստեղծուած քահանային շատ աղէկ քահանայ է , և ժողովուրդը հովիւ ըլլաւ բաւականութիւն ունի . և ինքք անոր բաւականութիւնը աղէկ գիտէ . որովհետեւ այն քահանայն իրեն աշակերտը և իրեն մատուցած սիրելին է : Կը յուսար որ այս յանձնարարութիւնն քահանայն ժողովուրդին սիրելի ընելու բաւական է . բայց ոչքան զարմացաւ և սիրտը կոտ

րեցաւ , երբ տեսաւ որ ժողովուրդը այս լսելով աւելի յամառեցան քահանայն չընդունելու : Բայց բոթեմքանները մարդը միութեամբ համար բազմութեամբ քովը գացին , և աստուածային պաշտաման հաղորդութիւն ըրին հետը : Այն ժամ պէս բան մը խօսեցաւ քահանայն , հոռմէականներու գէմ նախատական խօսքերով լեցուն :

— Սեպտեմբեր 16 ին Ֆրանքֆուրտ եղած աղալային ընդհանուր ժողովքին մէջ Բրուսիայի և Տաւրիմաքայի զինադադարումը ընդունելու կամ չընդունելու վրայ խօսք եղաւ : Պ . Վառմառաքանիկը որ ժողովքը այս զինադադարումն չընդունի . և ուղէ որ Տաւրիմաքանի այս բանին վրայօք ընելու պայմանը և դաշինքը ուղղակի գերմանական դաշնակցութեան ժողովքին հետ ընէ : Այս առաջարկութեան 237 հոգի հաւնեցան . 256 հոգի չի հաւնեցան . ուստի ետ ձգուեցաւ : Ուրիշ չորս առաւելական Պ . Ֆրանք , Տաւրիմաք , Սիլեսիան , և Նիւրնբերգ , առաջարկեցին որ յիշեալ դաշնակցութեանը ուղղադարձ ինչպէս որ իրաց հիմնական պարագայները կը ներեն . և թէ որ հարկաւոր սեպուրի նէ՛ գերմանական աղալային ժողովքը ինքրէ Տաւրիմաքայի կառավարութեանէն որ յիշեալ դաշնակցութեան ցոյց տրուած փոխութեանը շատ երկար ժամանակ չանցած ընդունի . և կեդրոնական կառավարութիւնն ալ հաստատուէ հաշտութեան պայմանները հաստատուելու և անոնց վրայ խօսելու հոգ տանի : Բրիտայ 236 հոգի չընդունեցին . 257 հոգի ընդունեցին . ուստի ընդունելի դատուեցան : Ետքը՝ ապրիլի 2 էն մինչեւ օգոստոս 26 Շլէզվիկի կուիւն պատմութիւնը կարգադրուեցաւ . և ուղեցին Բրուսիայի թագաւորէն տեղեկութիւն և հաշիւ ուղեւ թէ ինչ ծամբայ բանեց այս միջոցը , Վերմանիայի առժամանակեայ կեդրոնական կառավարութեան առջին : Այս խնդիրս յարմար տեսան 165 հոգի . անցարմար դատեցին 205 հոգի . ուստի ետ մնաց :

Ժողովքն այս վիճիւնները հասարակութեան մէջ իմացուցաւ նէ՛ մեծ աղմուկ պատճառեց : Շատ բաղմունքի մամ 9 ին ատենները քաղաքին փողոցներուն մէջ լեցուեցան . խողեր կանչելով , աղմուկներ հանելով պրտալի սկսան . աղալային ժողովքը անգամներուն մէկ քանիին տանն առաջը կայնեցան , քար նետելով պատուհաններուն անկիւնները կոտորեցին : Հարկ եղաւ մեծ թմբուկ դարձնել որ զօրք ժողովուի և խառնարանները ցրուին : Քաղաքապահ զօրքը և հետեցի զինուորները ղէնքերին առնեն , և ամէն բան կարգին մտաւ :

Բայց 17 ին շատ բաղմունքի ժողովուրդը նորէն այս բանին վրայ խօսեցան . նորէն բողբոջեցին խառնութիւնը . քաղաքին մէջ մարտիկներ չինեցին , և պատերազմեցան : Այս կուիւն օստոիկ կառավարութեամբ քէնց 18 ին ալ . ինկիլթեռա իշխանը հինգ կարգաւոր գնդակով զարնուեցաւ մեռաւ : Հետեցի ձիաւոր զօրքը պատմութեանը ցրուեցին . որ փողոցները մարդ չի մնաց : Բաւարիայի և բրուսիայի զօրքն ալ սուրբ Պառլի եկեղեցին բոլորով քրքրեցան կեցած էին :

24 ին Վառմառաքանիկ հրաման մը հրատարակեցաւ , որ շատուոր մէկ տեղ չի ժողովին և չի պրտալին , և հրամանին չի հնազանդակները պատուաւորական օրինօք պատժուին : Օրքը թնդանօքներով հասարակաց հրատարակը կ'ըստաւէին աւելի աղահուլութեան համար . և ամէն տեղէն ղէնքերը կը ժողովին . և այս բանին համար կառավարութեան մարդիկը տուններն ալ կը մոնէին ղէնք փնտրուելու : Խառնարաններուն գլխաւորներէն քանի մը հոգի բռնուեցան , ուրիշներն ալ կը բնտրուուին :

— Սարսփայի թագաւորութեան Վայքէք քաղաքը սեպտեմբեր 15 ին մէկ խառնութիւն մը ելաւ . բայց շատ ծանր չէր : Ռամկապետութիւն ուղղը կողմը ժողովուրդը ոտք հանեց , որ Ռոմքը լաճ հրատարակը ժողովիլ ուղեցին . բայց քաղաքական կառավարութիւնը գէմ գրաւ : Իրիկուան ժամ 9 ին ատենները (ըստ եւրոպացւոյ) ռամկապետականները քաղաքէն դուրս ժողովուեցան . քանի ուրիշները որ հան ելին մարտի կարգադրութեան վրայ խորհուրդ ընելու սկսան : Ետքը բաղմունքիւնը քաղաքը մտաւ . քանի մը երեւելեաց տանն առաջները խառնածայն երեքը (շառիվաւի) և պոռաքներ ըրին . մանաւանդ հոռմէականաց եկեղեցւոյն քովը : Ինչ ու կէսին Բոլշիայի պաշտօնը գացին և ինքրայինն որ բանոր դրուածները թնդ տրուին . պատմական արուեստը որ այն օրը բանալը դրուած մարդ չի կայ . իրենք յամառեցան կեցան հոն , մինչեւ որ մեծ թմբուկ դարձուեցաւ . այն կողմերը դանուած պահապան զօրքը եկան , և ամէն բան հանգարուեցաւ :

ԱՒՍԴԻԻԱ : Բանելու բան չի գտնող աղքատ

բանուորները ուղեւոր որ տեղութիւնը իրենց աղքատին երաշխաւորութիւն ընէ , մեծ խառնութիւն հանեցին Վ իննա սեպտեմբեր 12 ին . կը պօսային որ՝ Ռատեցիքին և Նիւրնբերգի համար արածաթ կը գտնուի , մէք անօթի կը մեռնին կոր : Աղալային պահապան զօրք շատ չի կար քաղաքին մէջ . գտնուածները ժողովուրդն ալ նէ՛ բանուորները խիստ շատուոր էին . Պ . Տայհօֆին տանն առաջը գացին հաղաւոր հոգի . և աղալայիլ և աղմուկով խնդիրին առաջարկեցին : Պ . Սոպոպոս մէկ կարգադրութիւն մը գրի առաւ էր , որով գործարանի տերերը կը պարտաւորէին աղքատ բանուորներուն ապրուստ ձարելու : Բանուորները կ'ուղեցին որ կառավարութիւնը այս գրութեան նայի , հաւանութիւն տայ և ի գործ դնէ : Պ . Տայհօֆ ասանկ բանի չեմ կրնար խառնուիլ ըսելով թուղթ հանեց . թուղթը պատուաւորեցին : Ետքը Պ . Սոպոպոս խօսք տուաւ որ՝ դուք տեղեկեցիք գացէք . մինչեւ ժամ 6ը կառավարութիւնը այս ուղղուած երաշխաւորութիւնը չի տայ նէ՛ վրա մեռցուցէք : Այս միջոցին դուրսերէն բաղմունքի զօրք գալ ըսկրան . արուարձաններուն մարդիկն ալ ղէնքերինն առին քաղաքը թափեցան . բայց մէկ կուիւն մը չեղաւ : Ժամ 4 ին բաղմունքիւնը քիչ մը հանգարուած էր . բայց խառնութեանը գոյ էին : Օրքը կամայ կամայ քաղաքէն քաշուիլ սկսան . և այն միջոցին եկած տատիկ անձրեւն ալ մեծ օգուտ բրաւ բանը հանգարուեցաւ . որովհետեւ ամէն մարդ իր տունը երթալով միաբանութիւնը քակուեցաւ :

— Սառնակէն քանի մը երեւելի մարդիկ Վ իննա գացին . և սեպտեմբեր 9 ին Շէնպուրուն պատուր գացին կայտեր ներկայանալով քանի մը բան խնդրեցին . և կ'ուղեցին որ կայտը անձամբ իրենց իշխման մայրաքաղաքը գայ , և ասոնէն մը հոն նստի մինչեւ որ երկիրը խաղաղութիւն գտնէ , և կառավարութիւն ալ մէկ հաստատուէ կերպարանք մը առնէ : Թէ որ գալու չի հաճիր նէ բանը շատ գէշ կ'ըլլայ , և Սառնախտան ձեռքերնուր կ'ըլլաւ անգամ փռանք կրնայ պատահիլ ըսին : Կայտը պատճառաւորեց որ առողջութեան վիճակը չի ներեր իրեն բան ճանապարհորդութիւնը ընել . բայց ուրիշ պէտքերուն վրայ խորհիլ , և Սառնախտանի պառագայներուն աղէկը և յարմարը որն է նէ անկիւն սնորինը խոստացաւ : Սառնակէնը որ կայտը իրենց երկիրը տանիլ և իրենց ուղղութիւն պէս ընել տալ կը խորհէին , այս բանին վրայ շատ սրտերինն ներդաւաւ , անդերինն դարձան :

ՄԱԶԱՌԻՍՏԱՆ : Սառնակէնը շատ ներդաւաւով Վաղրիկ կայտեր ըրածին որ , Սառնակէնն մեծ դուքսը Սառնախտանի փոխադրութեանէ հաւնեց , ես հիմայ առողջութեան վիճակս աղէկացած ըլլալուն համար կրնամ ձեզ կառավարել ըսելով : Վիլհելմի կոմսը Փարիզ խրիցի գետապետութեան պաշտօնով , որ կայտեր գէմ ֆրանսիայի տեղութեան պաշտպանութիւնն ուղեւ : Բրիտայ օգոստոսի 30 ին իշխման քաղաքէն ծամբայ եկաւ : Ինկիլթի տերութեանն ալ , Ֆրանքֆուրտի կեդրոնական կառավարութեանն ալ նայնպէս պաշտպանութիւնն ուղեցին առանձին մարդ խրիցիլ : Բայց յայտերինն աւելի ֆրանսիայի տեղին վրայ է . ինչ հիմամբ , յայտին չէ որովհետեւ ֆրանսիայի հասարակապետութիւնը քանի որ հաստատուեցաւ նէ՛ ուրիշ տեղութեանց կառավարութեան բաներուն խառնուելու տակաւին օրինակ մը չտուաւ :

— Օգոստոս 31 ին առաւելայ 1900 հոգի խըռուաթի սահմանադր զօրքերէն Վիլհելմ քաղաքը մըտան և տիրեցին , խըռուաթիւնը թագաւորին անուանով , և զինուորանոցները և ձմերանոցները բռնեցին : Քաղաքին խաղաղութիւնը ամենեւին չիխրաւորեցաւ . աղալային պահապան զօրքը ցրուեցան . և Պ . Վառմառաքանիկ և ուրիշ պաշտօնատերներուն շատերը քաղաքէն ելլելու կը պատրաստուին :

Կուսակալի փոխանորդը Կոլէֆ Պիլեկեյաճ քաղաքացւոյ և բոլոր վիճակին յատուկ յայտարարութիւն մը հրատարակեց . որուն մէջ կ'ըսէ . ժամանակին դժուար պարագայները վրա զօրքով հասմընելու պարտաւորեցին ալ նէ՛ չէ թէ իրերեւ թշնամի , այլ իրերեւ բարեկամներս կը մոնեմ , ամէն քաղաքական աղքատութիւններնուր անխախտ մնալուն երաշխաւոր եմ . անձերնիւր և փնջերնիւր ամէն կերպով ապահով են . աղալայնութեան յատկութիւնն ներքի պիտի մնան . գիւնական լեզուներու առաջ նայն պէս խառնութեանը պիտի ըլլայ : Կանց երաշխաւոր ըլլալով ձեզ կը հրաւիրեմ որ մեր և բոլոր խըռուաթիւններուն թագաւորին յօժար կամաւ հնազանդիք , հանգարուութեամբ քաղաքական կառավարութեան հնազանդելով ձեր բանին գործին նայեցէք . և այն : Այս յայտարարութեանն մէջ արտաւորեց բան մը սա կայ որ՝ խառնութեանն իշխանը

(պահել) Պ. Լեւոնյանը, խափառ անուանով կը յիշուի։ Եւստակիոս անգամին է որ այս սրտառու անուան ասոր տրուած կը տեսնուի։ Այն ալ իր իշխանութեան տակը գործածած կուսակալէ մը։ Չեմք գիտենք թէ յիշեալ աղբիւստին խափառը լուսնալուսն Լեւոնյան կայսրը հաճութիւն ունի մի։

— Օգոստոս 28 ին և 29 ին մաճառներուն և խորհուածներուն մէջ կուրս եղան Գեմիլին և Ժառէք տեղերուն միջոցը։ 28 ին Որ մաճառներուն պատերազմական գործող տեսուչը Պ. Մեսարոս անձամբ կը զօրավարէր, մաճառներուն գործը յաջող գնաց։ Յաջորդ օրը Սեօթ անուն զինուորական տեղակալին մը գաւաճանութեամբ խորհուածները յաղթեցին։ Եւ Գեմիլին և Ժառէք անին և կրակ ձգեցին այրեցին։ Սինէլ Գեմիլին փախած մաճառները և հոն Պեհլու զօրավարը ասոնք ժողովեց։ Պ. Մեսարոս քիչ մնաց կը բռնուէր։

— Մաճառներուն կողմէն Փառնքֆօռք խորհուած պատգամաւորը օրինաւոր կերպով ընդունուեցաւ կայսրութեան փոխանորդ մեծ դռնքէնէ։ Եւ կ'ըսուի որ թէ որ Վիենայի արքունիքը մաճառներուն գործընթացը չորսնէ։ Եւ ինչպէս ռուս ու Փառնքօն մաճառներուն անկախութիւնը պիտի ճանչնան։ Մաճառներուն գեղարարին Փառնքֆօռք ընդունելութիւն գրանելը կը ջրջնէ որ այս անկախութիւնն Փառնքֆօռքի աղբիւստին ընդհանուր ժողովը արդէն ճանչցեր է։

ԲՐՈՒՍԻԱ։ Քօլոնիայէն կը գրեն սեպտեմբեր 18 ին։ Երեկ Վիենայէն տեղին ժողովը մեծ ժողով մը եղաւ մեզ կամ ունեւոր հազար հազար, նախագահ նին Պ. Շաբերը, և զիւանսդպիւրնին Պ. Լեւոնյանը ըրին։ Եւ յարան բազմութիւն ամէնը մէկէն, միայն մէկ հոգիէ դատ, ռազմականական ընկերական հասարակականութիւն ուղեցին։ Պ. Տրոնք առաջարկեց որ գրով մը այս բանա՝ Պեռլինու աղբիւստին ժողովըն ծանուցանեն։ Պ. Լեւոնյան առաջարկելով ասոնք Փառնքֆօռքի աղբիւստին ժողովըն գիր մը գրեցին։ որուն մէջ բանին եղելութիւնը ծանուցանելէն ետքը կ'ըսեն, թէ որ Իրուսիայի կառավարութիւնը գերմանական ընդհանուր ժողովըն մէկ վճիռը չընդունի, և այս պատճառաւ համար մեղքը նին կուրս պատահաւոր ըլլայ նէ մեք այն առեւնը գերմանական գաղտնալուծութեան կողմէն Իրուսիայի գեմիլին պատերազմինը։

ՀՈՒՍ։ Քանիցի իշխանը ինքընքն Հռոմայու թագաւորութեան օրինաւոր ժառանգ սեպտեմբեր 18 ին է որ ասիկայ Եւրոպեան Պառնքֆօռքէն եղբոր տղայուն մէկն է։ Եւ Եւրոպեան իր ողջան Հռոմայու թագաւոր ընտրած էր։ որով Քանիցի իշխանը հիմայ իր նոր եղբորորդուն թագաւորութեանը իրեն իրեն ժառանգութիւն կը սեպէ։ Ուստի իրեն կուսակիցներ գտնելու համար սոսրաւորութիւններ ժողովըն եւրէ կ'ըսէ քօլոնիայի յիշուած օրագիրը։ Բայց իրտո շատ մարդիկ ստորագրութիւն չտալէն զատ՝ գեշ ալ կը զուլցեն Քանիցի իշխանին։ որով Քանիցի իրենց համար կարող եղեր է անանկ կարծիք ընելու թէ ասանկ բան մը ստորագրութիւն և հաւանութիւն կուտան։

— Հռոմայու կառավարութիւնը օտար տէրութեանց քով խրկած գեղարարներուն փոխարութիւնները ըրաւ։ Տ. Փօռնուին, որ Փառնքֆօռքէն գեղարարութեամբ կը կենար։ Հռոմ կը կանչուի որ կարգինալ պիտի ըլլայ։ Եւ անոր տեղը պիտի երթայ Տ. Կառլայտին, որ Եւրոպի գեղարար էր։ Եւրոպի օվ երթալը յայտնի է։ Տ. Սանմաճանի Հռոմիան չուած է, և անոր տեղը Պեռլինու պիտի երթայ Տ. Սեօթի։ Օւլիցերի պիտի երթայ Տ. Պապիլին, որ ուրիշ պաշտօնով մը Իսթընկալ էր։ Եւ Տ. Պեռլինին, Լեւոնյանի Ուլիցերի երկրորդ պիտի երթայ։

ԻՏԱԼԻԱ։ Պօլոնիայի խափառութիւններուն վրէժը որ ասիկայ առաջ պատմեցինք, Տ. Մադիկ կարգինալ Հռոմայու կառավարութեան կողմէն Պօլոնիայի քաղաքին և գաւառին ընդհանուր գործաւ կայ անուանեցաւ, և այս իշխանութիւնն առնելու վրայ մէկ յայտարարութիւն մը հանեց Պօլոնիայէն։ որով նախ թէ կրօնի և թէ զգայնութեան զեմքերը ամենքն ալ կ'արգիլէ։ Երկրորդ՝ քաղաքաւիան և պահեստի գործերուն կը պաշտօնիրէ որ, երբ որ զինուորական նշանադրեանով (սինիֆօնայով) կը պարտին, օրինաց պատուիրածէն աւելի զեմքը փոխելին չի գտնուի։ Եւ նշանադրեանով գտնուած աստեղին ալ երբ որ զինուորական փոխարութիւնը ներս կանչուին նէ, միայն այն աստեղ զեմքերին վրանին առնեն։ Եւրոպի, ծախատամարտ զօրքը, քաղաքային շարժական զօրքը և կամաւոր զօրքը զինուորական կանոնաց հնազանդութիւն ընեն։ Եւստի վճիռս Մադիկ կարգինալ սեպտեմբեր 4 ին հրաւարակեց։ 5 ին, Քաղաքային ընտան զինուորներ։

ԲՈՒՆԵՆԻԱ։ Պօլոնիայի վրայ մէկը ինքնէն մը նետեց, որով զինուորը թէթեւ վէրք մը առաւ։ զարնողն ալ բռնուեցաւ։ Եւ ասիկայ նոր խափառութեան մը առիթ տուաւ։ Եւստիայիցները այս կողմերէս բռնած գերիներնին ետ խրկեցին, որ սեպտեմբեր 4 էն 5 լուսնալու գիշերը Պօլոնիա մտան։

ՍԱՌՏԵՆԻԱ։ Ուստաց կառավարութիւնը յայտնած էր որ երբ որ Փառնքֆօռք Իգալիայի գործընթացն իրաւունքնէն ինքն ալ զօրքով և ստակով Եւստիային իրաւանքը պաշտպան պիտի կենայ։ Յայտնի է որ հիմայ Փառնքֆօռք ինչիկիցն հետ մէկ տեղ իգալիայի գործընթացն մէջ մտած են իրենք միջնորդ։ Ուստի Գառնիկն սեպտեմբեր 12 ին գրուած լուսնալու նայելով՝ որ Փառնքֆօռք լուսնալու կը պատմեն, ռուսաց գեղարարը իր երթալուն պատճառը իմացնելով կառավարութեանը Գառնիկն մեկնեց է իր ամէն մարդիկներով, և ռուսաց և Սառնիկի տէրութիւններուն մէջ եղած ամէն հազորաւորութիւնը կտրեց է։

Պալիկեայի թագաւորն ալ Գառնիկն նստող դեպքանք ետ կանչած է։ Բայց ասոր վրայ Գառնիկն մէջ անանկ ձայն մը կը պարտի, որպէս թէ Տանի մառքայի տէրութեան պէս Պալիկեայն ալ դուրսերը ունեցած գեղարարները ամէն ալ պիտի վերցընէ, կամ գոնէ պիտի քիչընէ։ միայն խիստ հարկաւոր եղած տեղերը գեղարար ձգելով։

ՋՈՒՆՏՏԵՆԻԱ։ Հերլեման գաղտնալուսն նախագահը (Վերթը) Ուստաց ժողովըն զօրավարէն գիր մը առաւ, և գրուեց օրինակը Օւլիցերի գաւառներուն (քանդօններուն) ամէնուն ալ խրկեց։ Ուստաց այս գրուեց մէջ կ'ըսէ որ Կառնիկայի սառնալեւնայի սպարաւոր զօրավարը Եւստիայի քանի մի զօրանաւորներ տիրեց, և մէջ լեցուցած աւարներով մէկ տեղ գեղ 'Ի' իշխանի կողմը տալեր է։ Եւ Իշխանին 600 հոգի իրենց զեմքերով Կառնիկայի օգնութեան եկեր են։ Եւ կուսաց մը մէջ աւարիցի 20 հոգի գերի բռնելով Իշխան անցուցեր են։ Եւ Իշխանի մէջ մէկ խորհուրդ մը կայ Եւստիայի գեմիլին։

ԱՄԵՐԻԿԱ։ Փառնքֆօռքէն Եւստաց օրագիրը Ուլիցերիայի Մանուիլի կողմէն հրատարակուած լրագիրներէն առնելով յետագայ ստակալի լուսն կը պատմէ, որից կ'առնեն Փառնքֆօռք ուրիշ օրագիրներ ալ։

Լեւոնյանի Քօլոնիայ ընտան գաւառը՝ Քօլոնիայ գետին քով մէկ բնիկ ամբիկիցի յեղ մը կը բնակի, քաղաք ըսուած։ որ Լեւոնյանի ուրիշ վարքերն յեղերուն ամէնէն աւելի դաժան և բարբարոս և քարսիրտ մարդիկ են։ Եւստի քանիութեան գլխաւոր տեղը կ'ըսուի Վաւալգու։ Եւ հիւսիսային Լեւոնյանի Միացեալ նահանգներէն քանի մը մարդիկ հոն բնակելու եկան։ այն ատեն նէն բնակեց մէջ մէկ փոքրագուրութիւն մը ինկաւ, և օրէ օր շատ մարդ կը մեռնէր։ Քանի մը բրօքէս գաւառ քարոզներ կային հոն, որոնց գլխաւորն էր Տօքթօր Վիգման, ասոնք ալ այն միջոցին սկսան բժշկութիւն ընել, գեղեր սալ, բայց ամենեւին գեղերը խեղ չէին ընել։ գեղ ընողն ալ կը մեռնէր չընողն ալ։ Քաղաքէն կասկած ըրին, չըլլայ որ այն նոր եկող մարդիկը զերեք թուաւորած ըլլան։ որպէս զի հատընեն և տեղերուն տիրեն։ Եւ այս կասկածս հիմն բռնելով որոշեցին իրենց մէջ որ այն օտարականները ամէն ալ ջարդեն։ Սեղանուն մէկը գեմիլին և տուած գեղերին փորձել առաջարկեց։ հաւանեցան։ երկու հիւանդի և մէկ առողջ մարդու մը Տօքթօր Վիգմանին տուած գեղէն կերցուցին։ Իրաւունք անանկ ետրու որ առողջ մարդն ալ այս գեղը առնելէն ետքը փորձութեան բռնուեցաւ, և երեքն ալ մեռան։ Եւստի լուսն խեղճ օտարականներուն գեմիլին մահուան վրէժը ալ պէս բան մը եղաւ։ Տօքթօր Վիգման և կինը մեռցուցին։ ուրիշ որքան այր մարդիկ կային օտարական ամէնքն ալ ջարդեցին։ Բայց Վիգմանին կը նոյնն զատ կին, և անոր որդէն զատ տղայ չիւնուցուցին։ Ուստի անուն մէկը ողբ բռնեցին քաղաքէն, և զինքը ողբ թողել խոտաւան, թէ որ բաւնին ետեւիւնք չիտալը պատմէ նէ։ Եւստի լուսն որ յիշուի Տօքթօր Վիգմանը ասոնք ամէն ալ թուաւորել կ'ուզէր, որ երկիրը Միացեալ նահանգաց կառավարութեանը յանձնէ։ գիշեր մը խորհուրդի ժողովեցան։ հոն յիշեալ Տօքթօր ըսաւ որ ամէնուն մէկէն շատեցի թոյն խառնուի կերտիւններուն կամ ըմպելիքներուն մէջ, որ ամէնքը մէկէն մեռնին։ Բայց Պ. Սեպտիկն անուն ուրիշ մը ըսաւ որ յայտնի չընելու կերպով քիչ քիչ թուաւորելու աւելի աստիճան է։ Եւստի լուսն Ուստաց արդատ թող տուին։ Բայց մէկ մարդ մը որ աւար եղած խոտմուկներ չէր գիտեր, ասիկայ ալ զարկաւ մեռցուց։

Քօլոնիայի կուսակալը Պ. Լեւոնյանի այս լուսնաւոր անուանութեամբ (Քեմիլին օրեւոր ժողովըն) մէկ ծանուցական գիր մը գրեց։ Եւ անկէ հրաման առաւ 500 հոգի կամաւոր զօրք ժողովելու, և այս կողմերէն վրէժը քաղաքներէն առնելու։ Եւստի երկրին ընկերութիւնն ալ Վալաւալայի վրայ բաղաւթիւ օգնական զօրք խրկեց։

— Պալիկեայի թագաւորն յուլիսի 19 ին մէկ մանչ զաւակ մը ծնաւ։ Եւստի ծնանելով Քօլոնիայի իշխանութիւն (որ Վալի Վիլիքին հարան է, և Պալիկեայի կայսերը քայրն է), իրեն Պալիկեայի թագաւորութեան վրայ ունեցած իրաւունքը կորսնցուցաւ։ քանիցի կայսրը առանց տղու մեռնէր նէ թագաւորութիւն Քօլոնիայի իշխանութիւն պիտի խնար։

Ե.Օ.Գ.Ե.Յ.Ի.Ն

Սարգսիւնու Եւստիայ գերապատիւ Յակոբոս Երբ Եպիսկոպոսին Կառնալուսնայոց Պատրիարք ընտրուելուն ծանուցական գիրը, որ բարձրագոյն գաւառ տրուեցաւ աղբիւստին գերապոյն ժողովքէն, վեհապալա Երբային ընդունելի ըլլալով իւր կայսերական հրամանագիրը շնորհեց որով յիշեալ նորնաւոր պատրիարքը կարող ըլլայ գալ իւր պատրիարքական աթոռը։ Ուստի երկուսն թագաւորութեան շնորհաւոր յատկապէս աղբիւստին կողմէն Կառնալուսն Երբային եկեղեցւոյ քարոզչ արժանապատիւ Լիգրէսա վարդապետը գնաց հետն ալ ուրիշ քահանայ մը զանի հրաւիրելու։

— Եւստիայ գիր առից, սեպտեմբեր 16 ին գրուած։ որ կը պատմէ թէ սեպտեմբեր 5 ին Եւստիայ քաղաքը սուրբ Կարապետի եկեղեցւոյ թաղին գաղտնաւոր, որ Սիսակեան բարեջան ընկերութեան խնամքը տակն է, աշակերտաց ընտելութիւն մը եղաւ։ Տղան մէկը հանդէսը բացաւ աշխարհաբար ծառով մը գիտութիւնը գողցելով, և աղբիւստի տղայքը գիտութեամբ կրթելու և լուսնաւորելու պատճառ և ձեռնառու եղող երախտաւորներէն շնորհաւոր ըլլալով, Եւստիայ ետքը կարող հարցմունքներ եղան սուրբ գրոց պատմութեան, քրիստոնէական, և աղբիւստին պատմութեան։ Եւստիայ քաղաքէն ներս երեք ժամ քեցին։ և ամէն մէկ կարգին վերջը մէկ մէկ քարոզանաւոր երգ կ'երգէին։ Եւ իշխանին գերապատիւ առաջնորդ Տ. Սիսակեան սուրբ բաղան արքեպիսկոպոսն ալ հոն ներկայ գտնուելով հանգէսին վերջը գեղեցիկ ատենախօսութեամբ մը յորդորեց որ աւելի հոգ տանին գաղտնաւոր, որ ուրիշ գիտութիւններ ալ մտնէ։ Եւստիայ քաղաքէն ներս նիւթերէն կ'երեւի որ տակաւին քերականութեան հմուտ չէին աշակերտները։ Եւ պատճառըն ալ այն էր որ տակաւին քերականութեան գաւառու չուենին։ այսու ամենայնիւ բարեջան վարժարանին Պ. Պատրիարքի աշակերտ հանդուստեալ Երբայի վարժարանի, և Պ. Կարապետ խաչաւորներն, տղայ ժամանակը պարտաւ անցընել չի տալու աղբիւստին աշխատներ են։ Քանիութեան ետքը Սիսակեան ընկերութեան յարգի անօրէնները և գանձապետները և գաղտնաւոր տեսուչները ժողովուրդը սրբազան առաջնորդին յորդորանօրք քերականութեան գաղտնաւոր գրին Պ. Եւստիայ Պատրիարք վարժարանէն։ Եւստիայ ջանիցը նայելով կը յուսամբ որ շատ ատեն չանցիր թէ այս գաղտնաւոր, թէ նայն քաղաքին ուրիշ գաղտնաւորներուն վրայ ուրիշ ուրախարար լուրեր կրնանք տալ։

— Եւստիայ քաղաք մը մէկ երկրէն ուրիշ երկիր մը փոխադրուած ժամանակը այն երկրին հողը անոր գալու ըլլայ նէ՝ չի յամաքեցին 'ի զատ, իւր բնական աղտութեանը վրայ պիտի մար փոփոխութիւն մը անգամ չիցուցուենէն 'ի զատ, թէ որ ուրիշ աղբիւստ յատկութիւններ ալ ունին իւր բնականին մէջ ծածկուած, անոնք ալ երեւան կ'ըլլան, ասոր նման փառապատիւութեան համար Հիւստիստան գաղթականալ մեր հայազգի սիրելի եղբայրք, մաւնաւոր Կալիթա բնակող մեր աղբիւստին ամէնուն փոքրիկ մասը հոն չիցամաքեցին 'ի զատ, իւր բնական աղտութեանը վրայ մար փոփոխութիւն մը չիցուցուենէն 'ի զատ' որ աւելի ամէն մասամբ գաղտնաւոր և հայտն մը բնութեան մէջ գեղ ծածկուած մնացած ուրիշ աղբիւստ յատկութեանց ալ երեւան ելաւուն գեղեցիկ լուրերը միշտ կ'առնեն մը և կ'ուրախանան, ինչպէս ինչ ինչ երկիրներու հայազգի գաղթականներէն ասոր հաղաւոր լուրեր կ'առնեն նէ հարկաւ խոց կը բացուի որտեղիւն վրայ։ Կալիթայի աղբիւստին ընդունաւ մասնաւոր, նշանաւոր, հետեւաւոր միաբանութեան ալ նշանաւոր, հարստութեամբ ալ նշանաւոր, անոր համար սա հետեւեալ տան և ունեւոր տեսակ գիրքերը որ իրենց խելքովը հեղինակած և իրենց արդեամբը ստագրած են ասոր երկր աման գնով աղբիւստ կը նուիրեն, հոն 60 ուլ եւած գիրքը 10 ուլ, 30 ուլ եւած գիրքը 5

